

Ke koncepci mincovních soutěží České národní banky

Věra Němečková

Současná česká mincovní tvorba je vědomě založena na tradici mincovní tvorby československé, která od samého počátku zvolila náročné mincovní soutěže jako nejplodnější cestu, vedoucí k umělecky vytříbeným návrhům mincí. Takto vzniklé československé mince byly a jsou ve své většině i nyní vysoce oceňovány.

Listopad 1989 a následný rozpad ČSFR připravily hektickou dobu roku 1993, kdy podobně jako již vícekrát v našich dějinách nastaly starosti a problémy s novým názvem státu, s vytvořením státního znaku i s měnovou jednotkou. Všechny změny bylo třeba rychle a koncepčně realizovat v nové peněžní soustavě. Oběžné mince byly doplněny o hodnoty 20 a 50 s názvem Koruna česká, zkracovanou písmeny Kč. Naopak do české soustavy již nebyly zařazeny hodnoty mincí 1, 3, 5 a 25 haléřů, 3 a 25 korun.¹ Vzhledem k rostoucím nákladům na výrobu pamětních mincí bylo upuštěno od ražeb 50 a 100 Kč. Začaly se razit pamětní mince s nominální hodnotou 200 Kč a zvýšeným obsahem stříbra 900/1000, o průměru 31 mm.

Všechna rozhodnutí musela učinit nově ustavená Česká národní banka a její výkonný orgán bankovní rada, která také převzala původní emisní plán československých pamětních mincí a slovenská témata nahradila motivy českými.² První pamětní mincí nového českého státu se stala, do původního emisního plánu doplněná, 200 Kč vydaná k prvnímu výročí schválení Ústavy české republiky. Autorkou byla tehdy ještě studentka VŠUP v Praze J. Jelínková. Avantgardní výtvarné pojetí námětu na jedné straně překvapilo odbornou veřejnost a inspirovalo další umělce, na straně druhé vyvolalo silnou polemiku. Tím se stalo, že se právě tato mince nesmazatelně zapsala hned na samém počátku nového státu do dějin českého mincovnictví.

Česká národní banka od roku 1993 sestavuje svoje emisní plány zejména mincí pamětních po pečlivé všestranné přípravě, založené na zvážení všech námětů, které jí na výzvu předávají nejvíce odborně a zájmově zainteresované instituce, spolky a veřejnost. Svůj návrh plánu poskytuje k připomínkám zejména ministerstvu kultury, zahraničních věcí, kanceláři prezidenta republiky, arcibiskupství a dalším, včetně veřejnosti, prostřednictvím novin a internetu. Konečná sestava emisního plánu musí být všestranně vyvážená. Pro každý rok obsahuje vždy čtyři nejdůležitější témata a také možnost doplnit jedno téma aktuální. Česká národní banka dbá na to, aby v plánu byly tematicky zastoupeny jak významné oblasti života, tak i jednotlivé zájmy regionů. Kromě toho se snaží do plánu zařazovat aktuální záležitosti, jako byl například vstup České republiky do NATO nebo je připojení k Evropské unii, i témata současná, jako třeba životní prostředí nebo úspěšná výstava Deset století architektury, jejíž náměty staveb jednotlivých slohů jsou realizovány ve zlatých mincích o nominální hodnotě 2000 Kč atp. Současný emisní plán sahá až do roku 2005.

Pro zajištění úspěšné realizace emisního plánu Česká národní banka ustavila Komisi pro posuzování návrhů na české peníze s mandátem na dva roky. Předcházející komise s federálním

¹ Více k této problematice viz publikace kolektivu autorů České národní banky: *Bankovky a mince České národní banky 1993–1994* (Nakladatelství Nuga), Praha 1994.

² Přehled všech vytvořených mincí až do roku 1996, včetně jmen autorů, technických parametrů a uvedení mincoven, které naše mince od počátku razily, viz NĚMEČKOVÁ, Věra: *Mince ražené v letech 1987–1996*, in: Česká medaile 1987/1996, litá a ražená medaile, mince, řády, vyznamenání, insignie, experimentální tvorba, (kat. výst.) Pražský hrad 1996, s. 134–137.

zastoupením po rozdělení federace totiž automaticky zanikla. Nová komise je sestavena z výtvarníků a výtvarných teoretiků, historiků umění, učitelů výtvarných škol a zástupce České národní banky, který je předsedou komise s hlasem rozhodujícím. Pro posouzení technické způsobilosti návrhů je členem komise také zástupce České mincovny. Pro posuzování faktografické správnosti zpracovávaného námětu, které vyžaduje další specifické odborné znalosti, je do komise zván příslušný expert s hlasem poradním. Agendu soutěží má na starosti tajemník komise, odborně způsobilý zaměstnanec České národní banky. Soutěže jsou zpravidla vypisovány jako anonymní a veřejné s tím, že od vyhlášení k podání námětu obvykle uplyne doba tři měsíců. Po vyhodnocení soutěže je mince realizována a dána do oběhu v den výročí nebo v době bezprostředně následující. Mince jsou dodávány v kvalitě běžné a menší část nákladu i v kvalitě proofové. Na každé minci je vyražena značka mincovny, což je záležitost nová, na níž jsme doposud nebyli zvyklí. Další novum je i současné dodávání katalogových karet s plastickým kovovým vyobrazením aversu i reversu a popisem mincí. Nejaktuálnější novinkou je změna v pojetí aversní strany mince, kde od roku 2002 nemusí být zobrazení státního znaku a i tato strana může být využita ke ztvárnění tématu.

Se vstupem do Evropské unie počítá i Česká národní banka se změnami své emisní politiky. Dnes se již ví, že papírová platidla jsou a budou jednotná pro celou Unii i po rozšíření, ale o mincích se uvažuje ve dvou rovinách. Oběhové mince mají lícni stranu společnou pro všechny státy, rubní strana může být v každém členském státě vlastní. Tyto různorodé mince přesto platí v celé Unii. Rozdílně se bude přistupovat k mincím pamětním. Ve všech členských zemích budou moci být vydávány stejné nominály, pravděpodobně 10 € a vyšší, ale každý stát si bude vytvářet své mince vzešlé z vlastních dějin a kulturní potřeby. Platit budou tyto mince jen na území příslušného státu. Tímto drobným ústupkem bude moci být alespoň na určitou dobu zachována tradice rozmanité mincovní tvorby v Evropě, která se vyvíjela téměř tři tisíce let a byla důležitým fenoménem hospodářského úspěchu, kultury i uměleckého cítění jednotlivých evropských národů. Je možné, že tento prvek přeci jen časem nezmizí v propadlišti dějin, ale bude naopak i v daleké budoucnosti zachován právě proto, že bude schopen Evropany všech národů obohacovat a pomáhat jim v dalším vývoji.

•••••

Zu der Konzeption der Wettbewerbe um Münzentwürfe der Tschechischen Nationalbank

Die Autorin berichtet über die Hintergründe der Entstehung der heutigen tschechischen Münzen, die von der Tschechischen Nationalbank in Prag herausgegeben werden. Nach der Teilung der Tschechoslowakei in zwei unabhängige Staaten im Jahr 1993 entstand die Tschechische Nationalbank als die einzige Emissionsinstitution in der Tschechischen Republik. Mit ihrer Konzeption der öffentlichen und anonymen Wettbewerbe um Entwürfe der Münzen hat sie direkt an die tschechoslowakische Tradition angeknüpft, obwohl die Form des Wettbewerbes sehr anspruchsvoll ist, was die Organisation, die Finanzierung und auch die Auswertung betrifft. Der Wettbewerb bringt aber standardmässig sehr ausgeglichene und beste Ergebnisse. Zugleich unterstützt die Tschechische Nationalbank wissentlich auf diese Weise die Entwicklung dieses sehr eng spezialisierten Kunstfaches. Die Themen werden von der Tschechischen Nationalbank nach Diskussion mit allen interessierten Institutionen und auch mit der breiten Öffentlichkeit fünf Jahre im voraus bestimmt. Für die Auswertung der Ergebnisse des Wettbewerbs hat die Tschechische Nationalbank eine unabhängige Kommission von renommierten Experten, die den Entwurf der Zahlungsmittel von allen Gesichtspunkten auswerten, und zwar nicht nur was das Thema, sondern auch die Kunstform und die technische Ausführung betrifft. Der Beitrag enthält eine Rahmenbewertung des letzten Jahrzehnts, eine Beschreibung der aktuellen Änderungen in der Münzschaffung in dieser Zeitperiode, und auch genauere Informationen über die Anwendung der Konzeption der Münzentwürfe der Tschechischen Nationalbank nach dem Beitritt der Tschechischen Republik zu der Europäischen Union.

Übersetzt von B. Vančura

Olomoucké barokní kašny na medailích

Věra Michnová

Když v červnu roku 1650, tedy dva roky po vestfálském míru, který ukončil jeden z největších válečných konfliktů evropských dějin, opustily Olomouc poslední zbytky švédské vojenské posádky, bylo prý město zničeno k nepoznání. Snad nejlépe vystihoval hrůzný dojem ve svém hodnocení jeden ze současníků – císařský vojevůdce Raimund Montecucoli. Když se měl vyjádřit ke stavu města z hlediska strategie či vojenské potřeby pro monarchii, navrhl doslova Olomouc demolovat a již více neobnovovat. Někdejší hlavní město Moravy zdemolované třicetiletou válkou a poničené dlouhou švédskou okupací, bylo však vedle hospodářského úpadku poznamenáno rovněž přesunem zemských úřadů do Brna a s tím související ztrátou politické prestiže. Uplynulo jedno desetiletí, a město ze čtyř pětin pobořené, vykazující devadesátiprocentní úbytek obyvatelstva, zaznamenává nové oživení stavební činnosti. Tato éra, jejíž počátky bývají kladeny do 60. let 17. století, trvá téměř osm následujících deцениí a je obdobím, kdy do Olomouce přichází celá řada cizích umělců a řemeslníků, kteří jsou přilákáni novými zakázkami a pracovními příležitostmi. Tvář města se pomalu mění a postupně získává onen charakteristický barokní ráz postížitelný nejen na monumentálních sakrálních stavbách a fasádách šlechtických a měšťanských domů, ale i morových sloupech a portálech.

Pojem olomouckého baroka však v sobě zahrnuje především šest kašen náročných jak po stránce sochařské, tak kamenické. Unikátní soubor, původně účelových zařízení nemá, co do jednotné doby svého vzniku, množství a citlivého rozmístění, obdoby v jiných evropských městech.¹ Podchytit tyto ojedinělé památky a vytvořit cyklus olomouckých barokních kašen prezentovaný na medailích, to byla myšlenka, k jejíž realizaci přistoupila olomoucká pobočka ČNS již v roce 1975. Motivem první z řady medailí se stala největší a současně sochařsky nejnáročnější olomoucká kašna – Caesarova. Poměrně silný střížek medaile dával vyniknout plastickému ztvárnění Schaumbergerova sousoší zachycujícího uprostřed nádrže kašny na imitovaném skalisku jezdce (domnělého zakladatele Olomouce Julia Caesara) na vzpínajícím se koni.² Celé pojetí medaile a také její finální úprava kremnickou mincovnou byly příslibem kvalitního přístupu k vytčenému úkolu. Hned vzápětí, následujícího roku 1976, vydává olomoucká pobočka ČNS medaili s námětem Herkulovy kašny.³ Autorství medaile je, stejně jako i u ostatních z tohoto souboru, spojeno se jménem Petra Kudely. Pro medaili byl vybrán opět silný střížek a základní tvar vycházel i zde z půdorysu vodní nádrže kašny. Zachytit na medaili sochařskou výzdobu kašny bylo obtížným úkolem, neboť dynamika pohybu, která je charakteristickým rysem zpracování ústřední sochy rozkročeného Herkula s kyjem, řadí toto dílo k tomu nejlepšímu, co kdy z dílny Michala Mandíka vyšlo. V roce 1980 se syžetem pro další medaili stává

¹ TOGNER, Milan: *Václav Render. Příspěvek k baroknímu sochařství v Olomouci*, Umění 21, 1973, s. 229.

² Kamenná nádrž kašny z dílny Václava Rendra je řešena jako pravidelný útvar, kde šest konvexních částí kruhu je pravidelně prostřídáno šesti ostrými hroty. Tento poměrně složitý půdorys kašny se stal také základem pro tvar střížku medaile. Co se týče sochařské výzdoby kašny, byl jí pověřen olomoucký tůvary Jan Jiří Schaumberger, který ji dohotovil v roce 1725 jako svůj mistrovský kus. Zprávu o medaili přinesly Num. listy v roce 1976. Srov. MÍKOVÁ, Zdenka: *Caesarova kašna v Olomouci (P. Kudela)*, Num. listy 31, 1976, s. 55–56.

³ BRUNNER, R. – KLÍMA, V.: *Sedmdesát let České numismatické společnosti*, ČNS, pobočka Cheb 1988, s. 132, zde je uvedena i další literatura k medaili.

kašna Jupiterova.⁴ Jednoduchost půdorysu čtverce se zkosenými rohy, který je základem kamenné nádrže kašny, se stala u této medaile rovněž východiskem pro její tvar a dala tak vyniknout tentokrát mnohem jemnějšímu zpracování přepisu sochařské výzdoby v podobě sochy Jupitera svírajícího v pravici svazek blesků. Další exemplář se k unikátnímu souboru medailí s tematikou olomouckých barokních kašen připojuje v roce 1991. Tentokrát je to medaile s námětem Neptunovy kašny.⁵ Prolomení kruhu rovnoramenným křížem, to je základní tvar půdorysu vodní nádrže kašny, ale současně i základní tvar medaile, již čtvrté v pořadí.

V roce 2002 se námětem pro nový medailérský počín olomoucké pobočky ČNS stala páta olomoucká kašna – Tritonů. Na počátku 18. století ji současníci znali z prostranství, kde byla původně umístěna, a to na souběhu ulic Ztracené, Ostružnické a Pekařské. Zde měla kašna dotvářet zakončení průhledů jednotlivých ulic, a to zcela v intencích doby, která se scénickými prvky dovedla tak mistrně nakládat. Původní urbanistický záměr, který kašně předurčilo baroko a který měl vzdáleně připomínat zakomponování fontány na Piazza Barberini v Římě, byl koncem 19. století porušen a kašna byla přestěhována na náměstí Františka Josefa (dnešní Náměstí Republiky). Západní část olomouckého Předhradí tak byla obohacena o novou dominantu a kašna Tritonů dříve sevřená těsnou uliční zástavbou získala přesunem na nové stanoviště netušené pohledové dimenze. Se samotnou realizací kašny Tritonů je stejně jako u řady dalších olomouckých památek spojeno jméno Václava Rendera.⁶ Ten navrhl a v roce 1709 předložil městské radě projekt a jeho dílna následně provedla kamenické práce na nádrži kašny. Sochařskou výzdobu však M. Togner přisuzuje neznámému umělci, který zřejmě jako cestující tovaryš na smlouvu vytvořil pro Rendera její podstatnou část.⁷ Jako předloha pro skupinu soch, řešených ve dvou plánech a dokonale sladěných s kamennou vodní nádrží, měla sloužit římská Fontana del Tritone, která je ve spojitosti s tímto dílem často vzpomínána.

Medaile věnovaná kašně Tritonů se liší od všech výše jmenovaných exemplářů. A to nejen svým celkovým výtvarným pojetím, ale především svým tvarem. Určujícím momentem pro tvar

•••••

⁴ GROWKA, Květoslav: *Medaile Jupiterovy kašny v Olomouci (Petr Kudela)*, Num. listy 39, 1984, s. 52–53. Již v tomto příspěvku K. Growka dodává k nápisu na reversní straně medaile (který je následující: SOCHU/ JUPITEROVY/ KAŠNY/ VYTVOŘIL/ NEZNÁMÝ SOCHAŘ/ R.1735), že autorství sochy bývá často přisuzováno také sochaři Filipu Sattlerovi. M. Togner ve své studii o olomouckém barokním sochařství připisuje sousoší Jupitera s orlem (které dnes tvoří sochařskou výzdobu kašny, a nahradilo původní Rendrovu sochu sv. Floriána) vzhledem k charakteristickým znakům sochařského zpracování Filipu Sattlerovi a řadí je k roku 1735. Srov. TOGNER, M.: *Václav Render*, s. 231. Dále HLOBIL, Ivo – MICHNA, Pavel – TOGNER, Milan: *Olomouc*, Praha 1984, s. 107. Dnes již také víme, že údaje, které jsou uvedeny jak K. Growkou, tak autory soupisu medailí ČNS R. Brunnerem a V. Klímou, v souvislosti s materiálem užitým k ražbě medaile s námětem Jupiterovy kašny, a který je v obou případech popisován jako bronz, je nutno rozšířit o další skutečnost. V soukromé sbírce existuje zatím však pouze jeden známý exemplář této medaile, která je ražena jako sběratelský kus ve stříbře a jejíž hrana je opatřena příslušným puncem.

⁵ GROWKA, Květoslav: *Medaile Neptunovy kašny v Olomouci (P. Kudela)*, Num. listy 46, 1991, s. 175. Díky četným studiím M. Tognera, jež jsou věnovány baroku v Olomouci, je v současnosti Neptunova kašna považována za první a nejstarší olomouckou kašnu, která byla vytvořena Michalem Mandíkem v roce 1683. Srov. TOGNER, M.: *V. Render*, s. 229–230; dále HLOBIL, I. – MICHNA, P. – TOGNER, M.: *Olomouc*, s. 106. Tolik pouze k upřesnění textu na reversní straně medaile, kde sedmiřádkový nápis následujícího znění: SOCHU/ NEPTUNOVY KAŠNY/ VYTVOŘIL/ MICHAL MANDÍK/ ZE ZNOJMA/ R.1695, uvádí letopočet o dvanáct let pozdější. Je to opět M. Togner, který upozorňuje na četná úskalí v souvislosti s letopočty objevujícími se na podstavcích i u dalších olomouckých kašen, které často bývají považovány za data související s budováním kašen, jsou však podle autora pouhými označeními oprav a restaurací. Srov. TOGNER, M.: *V. Render*, s. 230.

⁶ Václav Render – kamenický mistr a císařský privilegovaný architekt byl křtěn v mořickém kostele v Olomouci 31. 8. 1669. Zemřel ve věku 64 let rovněž v Olomouci, kde byl také 3. 8. 1733 uložen do krypty kostela sv. Mořice. Srov. TOGNER, M.: *Kameníci, zedníci a stavitelé v Olomouci 1650–1780*, Umění 25, 1977, s. 270.

⁷ TOGNER, M.: *Václav Render*, s. 270.

- Avers a revers medaile vydané k olomoucké barokní kašně Tritonů / foto P. Rozsival

medaile tentokrát již není půdorys kamenné nádrže kašny, ale ovál. Autorem přepisu sochařské výzdoby je kremnický medailér Milan Kožuch.

Popis medaile:

Aversní strana medaile nese mírně vystuplý obrys složitého půdorysu kašny, který rámuje vy-podobení vlastního barokního sousoší. Medailér zvolil pohledově nejděčnější úhel na centrální sousoší a na střed medaile umístil dvojici vodních mužů s delfinem, kteří nesou kamennou mušli. Na ní je umístěna další skupina – chlapec držící na řetězech vodní psy. Nad sousoším čteme v půl-oblouku: KAŠNA TRITONŮ V OLOMOUCI. Níže vpravo je třířádkový nápis ještě s letopočtem, ve kterém měla být medaile původně vyhotovena: ČNS / POBOČKA OLOMOUC / 1999. Vlevo značeno P. KUDELA. Pod sousoším je umístěna signatura KM (= Kožuch Milan).

• Sochařská výzdoba kašny Tritonů v Olomouci / foto P. Rozsival

Reversní stranu medaile tvoří pětiřádkový nápis: SOUSOŠÍ / KAŠNY TRITONŮ / VYTVOŘIL / NEZNÁMÝ AUTOR / R. 1709. Nápis je zakomponovaný do nepatrně vystoupělého složitého půdorysu kašny, který je tvořen obdélníkem, jehož každá strana je prolomena segmentem. Oproti stejnému vyobrazení na aversu je mnohotvárnost celého útvaru ještě podtržena půdorysným znázorněním bohaté profilace kamenné vodní nádrže. Značeno mincovnou MK. Ražbu medaile vyhotovila mincovna v Kremnici ve třech variantách. Sto kusů bylo raženo v mědi, sto v bronzu a dvacet číslovaných a puncovaných exemplářů je stříbrných.⁸ Za pátou z řady olomouckých medailí věnovaných tematice barokních kašen zůstává otazník. Dočká se své medaile i šestá barokní kašna – Merkurova, tradičně považovaná za nejlepší v Olomouci?

•••••

Barockspringbrunnen der Stadt Olomouc auf Medaillen

Der Begriff der Barockkunst der Stadt Olomouc umfasst in erster Linie sechs Springbrunnen, die eine außerordentliche Leistung der Bildhauer- und Steinmetzkunst darstellen. Dieses einzigartige Ensemble von ursprünglich Zweckerichtungen hat keine Analogie in anderen Städten Europas. Aus diesem Grund hat sich die Zweigstelle der Tschechischen Numismatischen Gesellschaft in Olomouc entschlossen, im Jahr 1975 einen Zyklus der Springbrunnen von Olomouc auf Medaillen herauszugeben. Die meisten dieser Medaillen wurden von P. Kudela geschaffen, und die letzte herausgegebene Medaille aus dem Jahr 2002 ist das Werk des Medailleurs in Kremnica M. Kožuch.

Bisher wurden Medaillen mit dem Thema des Brunnens von Caesar (1975), des Brunnens von Herkules (1976), des Brunnens von Jupiter (1980), des Brunnens von Neptun (1991) und des Brunnens von Tritonen (2002) herausgegeben. Mit der Ausnahme der letzten herausgegebenen Medaille diente der verschiedene Grundriss der Steinbecken der Springbrunnen als Grundlage für die Form der einzelnen Prägungen. Es ist noch nicht bekannt, wann man die letzte, sechste Medaille aus dem ganzen Zyklus herausgeben wird.

Übersetzt von B. Vančura

•••••

⁸ Hmotnost měděné medaile = 124,26 g; bronzové = 127,86 g; stříbrné = 130,56 g. Rozměry medailí jsou u všech variant 70,45 × 45,75 mm.

materiály

Nález mince nabatejských panovníkov z Brandýsa nad Labem

Milan Jančo

Niekedy krátko pred druhou svetovou vojnou bola v Brandýse nad Labem, pri brehu Labe, objavená malá bronzová minca. Jej bližšie nálezové okolnosti nie sú známe. Minca bola dlhší čas v rukách pôvodného majiteľa a jeho potomkov, než bola nálezovým vnukom ukázaná a neskôr venovaná autorovi príspevku.¹ Minca bola predbežne určená a publikovaná ako ptolemaiovská razba Marca Antonia a Kleopatry.² Ako sa neskôr ukázalo, bolo toto určenie nesprávne. V skutočnosti sa jedná o u nás veľmi ojedinelú starovekú arabskú razbu nabatejského kráľa Aretasa IV.

• Arábia, Nabatea, Aretas IV. (9 pred Kristom–40 po Kristovi). Bronz

Popis mince:

Arábia, Nabatea, Aretas IV. (9 pred Kristom – 40 po Kristovi)

Av.: Portréty kráľa Aretasa IV. s dlhými vlasmi a s bradou?, s diadémom na hlave a kráľovnej Shaqilath so závojom, vpravo (obr. 1a).

Rev. Dva prekrížené rohy hojnosti. Medzi nimi, nad sebou v troch riadkoch, aramejský nápis (obr. 1b).

AE, 18–19, 18–40 po Kristovi

15 × 18 mm, 4,003 g

(*BMC Arabia* 14–22, Pl. II: 1–5; *Plant* 1979, 108, No. 1913).³

¹ Minca bola odovzdaná do zbierky Národného múzea v Prahe.

² JANČO, M.: *Nálezy římských a byzantských mincí v sbírce Městského múzea v Čelákoviciach. Germánske osídlenie severnej časti okresu Praha-východ v dobe římskej a sťahovaní národov*, *Archeologie ve středních Čechách* 4, 2000, s. 231–232.

³ *BMC Arabia*, HILL, G. F.: *A Catalogue of Greek Coins in the British Museum, Greek Coins of Arabia, Mesopotamia and Persia*, London 1922; PLANT, R.: *Greek Coins Types and their identifications*, London 1979.

Nabatejovia boli pôvodne kočovným národom. V 6. a v 5. storočí pred Kristom obsadili úrodnú oblasť dnešného južného Jordánska. Vlastné Nabatejské kráľovstvo sa v dobe najväčšieho rozkvetu, okolo roku 100 pred Kristom, rozkladalo od Damasku na severe po severovýchodný breh Červeného mora. Hlavným mestom kráľovstva bola Petra. Územím kráľovstva prechádzali hlavné obchodné cesty spájajúce Sýriu s Palestínou a južnú Arábiu so stredomorským pobrežím. Spočiatku príležitostne, neskôr úplne kontrolovali Nabatejovia karavánový obchod. Hlavným tovarom bol balzam, kadidlo, myrha, tiež otroci, železo a meď. Neskôr pribudol tovar z Afriky, slonovina a zlato a napokon zbožie z východnej Ázie, korenie. Z dôvodu zabezpečenia karavánovej cesty do Damasku vznikla Bosra. Tá sa stala, po pričlenení Arábie k Rímu cisárom Trajánom v roku 106 po Kristovi, hlavným mestom provincie Arábie.⁴

Nabatejská kultúra bola silne helenizovaná. Jej mincovníctvo vychádzalo zo vzorov mincí Alexandra Veľkého. Prvé strieborné a bronzové razby s helenistickými portrétmi a gréckymi nápismi, ktoré neskôr nahradili nápisy v aramejskom jazyku, sa objavili v priebehu vlády Aretasa II. (120–96 pred Kristom). V razení pokračovali aj jeho nástupci, tiež Aretas IV. (9 pred Kristom – 40 po Kristovi). Ten od začiatku svojej vlády až do smrti vydal enormný počet razieb, či už samostatne, alebo spoločne so svojou manželkou Shaqilath. Minca nabatejských panovníkov nájdená v Brandýse nad Labem predstavuje na území barbarika unikátny nález. Doposiaľ jediná bronzová minca Aretasa IV., z rokov 18–40 po Kristovi, je známa z Ukrajiny, z Lopušna, obl. Tarnopol. Tak ako naša minca, aj táto bola razená počas Aretasovho manželstva s kráľovnou Shaqilath.⁵

Mimo územie Arábie sa mince Aretasa IV. objavujú pomerne často. Nálezy sú hlásené zo Sinaje, zo severnej Sýrie, z Mezopotámie, z Egypta a z Malej Ázie. Ani v Európe, na území Impéria, nie sú mince Aretasa IV. až tak vzácné. Objavujú sa v nálezoch z Talianska, Grécka a zo Švajčiarska.⁶ Práve tu, počas výskumu v rímskom meste Aventicum (Avenches), sa v priestore inzuly 8 (A) podarilo objaviť rovnakú bronzovú mincu Aretasa IV. a jeho manželky Shaqilath.⁷ Minca nabatejského panovníka Rabbela II. a Gamilath z rokov 76–02 po Kristovi, v sprievode bronzovej mince z Judei z roku 54 po Kristovi, bola objavená v Bönningheim, Kr. Ludwigsburg v Nemecku. Je veľmi pravdepodobné, že prísun arabských mincí do strednej Európy súvisí v prevažnej miere s pohybom veliteľov a vojsk *alae Parthorum et Araborum* medzi Arábiou a Podunajským *Limes romanus*.⁸

Prísun bronzovej mince Aretasa IV. z Brandýsa nad Labem možno očakávať z územia Talianska, v priebehu stupňov B1b–B2b staršej doby rímskej. Lákavou je interpretácia, že mincu získal niektorý z bojovníkov z družiny germánskych kniežat Sida a Italica od niektorého z rímskych legionárov v dobe zápasu cisárov Vespasiana s Vitteliom o rímsky trón, v boji pri Cremona v roku 69 po Kristovi.⁹ Takto, ako vojenská odmena, žold, sú napokon interpretované aj nálezy aureov cisára Nerona z Čiech, 1 razba, z Moravy 9 razieb a z juhozápadného a juž-

•••••

⁴ NOVOTNÝ, B.: *Encyklopédia archeológie*, Bratislava 1986, s. 115, 589, 683–685; POKORNÝ, P.: *Řecké dědictví v Orientu (Helénismus v Egyptě a Sýrii)*, Praha 1993, s. 54, 321–322.

⁵ MIELCZAREK, M.: *Ancient greek coins found in Central, Eastern and Northern Europe*, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź 1989, s. 100–101, 181, č. 135F.

⁶ MIELCZAREK, M.: *Ancient greek coins*, s. 100–101.

⁷ KAENEL, H.-M.: *Die Fundmünzen aus Avenches. I. Teil. Von den Anfängen bis Titus*, Schweizerische Numismatische Rundschau, Revue Suisse de Numismatique 51, s. 57, tab. 11:5.

⁸ MIELCZAREK, M.: *Ancient greek coins*, s. 100–101.

⁹ TEJRAL, J.: *K některým problémům římského importu na Moravu*, in: Sakař, V. (ed.), *Římské importy. Referáty přednesené na semináři, který se konal ve dnech 12.–13. února 1974 při příležitosti výstavy Římské nálezy v Čechách (1.–4. století)*, Praha 1974, s. 80–81.

ného Slovenska 6 razieb¹⁰ a ďalšie luxusné výrobky, glazovaná keramika z pohrebísk v Abraháme, Kostolnej pri Dunaji a v Sládkovičove,¹¹ tiež rímske kovové lampy z Devína (typ Loeschcke XVI), z Mušova (typ Mahdia) a z Velkých Bílovíc (typ Loeschcke XX).¹² Z územia juhozápadného Slovenska, sídla germánskych kniežat, sa mohla minca, postupne s ďalšími rímskymi mincami, dostať až do Starej Boleslavi, kde bola, na brehu Labe stratená a o takmer 2000 rokov neskôr znovu náhodne objavená.

Nemožno ani vylúčiť, že mincu do strednej Európy priniesol niektorý z legionárov, ktorý na jar roku 70, pod vedením cisára Vespasiana veliaceho celkovo piatim légiam, vpochodoval do Porýnia, v snahe potlačiť povstanie Batavov postihujúce viaceré tábory, napr. v Xanten, v Neussu, v Krefelde a napokon i v samotnom Kolíne nad Rýnom.¹³ Obnova *Limes romanus* spojená s rozdelením a radikálnym preskupením vzbúrených posádok¹⁴ dala príležitosť k príchodu legionárov zo vzdialenejších končín ríše aj s „nerímskymi“ razbami, ktoré tu zostávali v obehú spolu s rímskymi mincami.

Nabatejská minca z Brandýsa nad Labem mohla patriť niektorému z veliteľov légie pôsobiacej v Arábii prevelenému do Porýnia, na hornogermánsky-rétsky limes, či do Podunajska.¹⁵ Z Porýnia, pozdĺž toku riek Mohan, Ohře a Labe, z Podunajska, trasami Jantárovej cesty, alebo cestami vychádzajúcimi z Norických miest Lauriaca a Lentie, sa minca mohla dostať až do stredných Čiech, do miest najväčšej koncentrácie nálezov rímskych výrobkov a mincí.¹⁶

Jedinečnosť razby v nálezoch starovekých razieb z barbarika nás núti k istej opatrnosti. Nemožno totiž ani vylúčiť, že minca bola súčasťou zbierok zámku Brandýs nad Labem.¹⁷

•••••

Die Fundmünze des Königs Aretas IV. von Nabatea aus Brandýs nad Labem (Bez. Praha)

Kurz vor dem zweiten Weltkrieg wurde in Brandýs nad Labem, am Ufer der Elbe, eine Bronzemünze gefunden. Sie war vor kurzer Zeit als die Prägung Marcus Antonius und Cleopatra publiziert (*Jančo 2000*, s. 231–232). Erst später hat sich gezeigt, dass die Münze falsch bestimmt wurde. In Wirklichkeit handelt es sich um eine sehr seltene Münze aus Arabien, von Nabatea. Die Bronzemünze wurde von dem König Aretas IV. (9 vor Christus – 40 nach Christus) und von seiner Gemahlin Shaquilath zwischen den Jahren 19–40 geprägt. Die Fundmünzen von Nabatea sind im Barbaricum nicht häufig. Bis jetzt ist nur ein Münzfund aus Lopuschno in Ukraine bekannt. Mehrere Nabatean-Münzen kamen meistens aus dem Römischen Imperium. Es ist nicht ausgeschlossen, dass sie nach Rom und in die Rhein- und Donauprovinzen von Soldaten des Kaisers Vespasian gebracht wurden, oder später von Offizieren des *ala Parthorum et Araborum*, als der Kaiser Trajan die Provinz Arabia nach dem Jahr 106 gründete. Weil die Münzen der Nabatea-Könige im Barbaricum so selten sind, ist es auch nicht ausgeschlossen, daß die Münze des Königs Aretas IV. aus Brandýs nad Labem aus einer Privatsammlung stammt, zum Beispiel aus der Sammlung im Schloss Brandýs nad Labem.

Übersetzt von dem Verfasser

•••••

¹⁰ SEJBAL, J. ml.: *Pokus o interpretaci nálezů aureů císaře Nerona na Moravě*, Num. listy 44, 1989, s. 1–5.

¹¹ KREKOVIČ, E.: *Rímska importovaná keramika na Slovensku*, Slovenská archeológia 29, 1981, s. 344–348; TEJRAL, J.: *K některým problémům ...*, s. 80–81.

¹² CVRKOVÁ, M. – JANČO, M.: *Údajný „nález“ kovovej lampy z Obrieho prameňa v Lahošti pri Duchcove, okr. Teplice*, Muzejní a vlastivědná práce. Časopis společnosti přátel starožitností, 41, 2003, s. 1–3.

¹³ CHRIST, E.: *Ein Denar des römischen Kaiser Otho. Ein Siedlungsfund bei Angerstein, Fleckengemeinde Nörten-Hardenberg*, Göttingen Jahrbuch 47, 1999, s. 7; WOLTERS, R.: *Římané v Germánii*, Praha 2002, s. 67–69.

¹⁴ WOLTERS, R.: *Římané ...*, s. 68.

¹⁵ MIELCZAREK, M.: *Ancient greek coins...*, s. 100–101.

¹⁶ OLIVA, P. – BURIAN, J. – NEMEŠKALOVÁ-JIROUDKOVÁ, Z. – TEJRAL, J.: *Tabula Imperii Romani. Castra Regina, Vindobona, Carnuntum. Auf der Grundlage der Weltkarte 1 : 1 000 000*, M-33, Praha 1986, mapa B, C.

¹⁷ Štúdia vznikla počas študijného pobytu v Národnom múzeu v Kodani (23. 9.–11. 10. 2002). Za pomoc pri práci a finančnú podporu ďakujem Markovi Pinzowovi (Kodaň).

Ke Castelinově tabulce chronologie pražských grošů Jana Lucemburského

Václav Pinta

Již několik desetiletí se zabývám pražskými groši Lucemburků, a tak mně neušly nesrovnalosti způsobené nedostatečnou korekturou, které se vloudily do Castelinovy praktické a po 43 letech stále ještě užívané tabulky chronologie pražských grošů Jana Lucemburského.¹ Nemám na mysli žádnou revizi jmenované chronologie ani diskusi o zobrazování některých snad sporných dělicích opisových znamének. Mezi rozbohem jednotlivých typů a variant Janových grošů z první části studie² a chronologickou tabulkou č. 2 – *Rozdělovací znaménka na groších Jana Lucemburského*³, je ve čtrnácti případech nesoulad. Tato skutečnost vnáší do určování grošů jisté nepřesnosti. Předkládám proto opravenou chronologickou tabulku tak, jak měla po korektuře vypadat. Chybná rozdělovací znaménka jsem v ní nahradil těmi, která tam podle citovaného Castelinova textu náleží. Věřím, že moje korektura přispěje k přesnějšímu popisu Janových grošů.

• Pražský groš Jana Lucemburského se znakem „prstýnku“ / foto autor

Zu der Castelin-Tabelle der Prager Groschen von Johann von Luxemburg

Der Autor hat eine Korrektur der von Castelin erarbeiteten und immer noch angewendeten Tabelle der Prager Groschen von Johann von Luxemburg durchgeführt, die in seiner Studie „Chronologie der Prager Groschen von Johann von Luxemburg“ (Numismatický sborník 6, S. 129–167) veröffentlicht wurde. Der Unterschied zwischen dem Text und den Abbildungen wurde von dem Autor auf solche Weise korrigiert, dass er die unrichtigen Teilungszeichen in der Tabelle von Teilungszeichen ersetzt hat, die nach dem Text von Castelin angewendet werden sollen. Das Ziel der Korrektur ist die Behebung der Ungenauigkeiten, zu denen es bei der Bestimmung der Groschen von Johann von Luxemburg gekommen ist.

Übersetzt von B. Vančura

¹ CASTELIN, K.: *O chronologii pražských grošů Jana Lucemburského*, Num. sborník 6, 1960, s. 129–167.

² CASTELIN, K.: *O chronologii*, s. 150–153.

³ CASTELIN, K.: *O chronologii*, s. 158–159.

Skupina a číslo	Líc				Rub
	*I O R A N N E S * P R I M V S * D E I * G R A T I A * R E X * B O E M I E				** * G R O S S I * P R A G E N S I S
1311–1318 I.	1	o	o	o	o
	2	o	o	o	o
	3	o	o	o	—
1318–1327 II.	4	o	o	o	+
	5	o	o	o	+
	6	+	o	o	+
	7	+	o	o	+
	8	+	o	o	+
	9	o	o	o	o
	10	o	o	o	o
III.	11	•	o	+	o
	12	o	o	+	+
	13	o	o	+	+
	14	o	o	+	+
	15	o	o	+	+
	16	o	o	+	+
	17	o	o	+	+
	18	+	o	o	+
	19	+	o	o	+
	20	o	o	+	+
	21	+	o	+	o
1327–1340 IV.	22	+	o	+	o
	23	+	+	+	o
	24	+	+	+	+
	25	+	+	+	+
					+
V.	26	o	o	o	+
	27	o	o	+	+
	28	o	o	+	+
	29	o	o	+	+
	30	•	+	•	+
	31	•	+	•	+
	32	•	+	•	+
	33	•	+	•	+
					+
VI.	34	o	o	o	+
	35	o	+	+	+
	36	o	o	+	+
1340–1346 VII.	37	•	•	+	+
	38	•	•	+	+
	39	o	o	+	+
	40	o	o	+	+
	41	o	o	+	+
	42	o	•	+	+
	43	o	o	+	+
	44	o	o	+	+
VIII.	45	o	o	+	+
	46	+	+	+	+
	47	o	o	+	+

Korunovační čtvrttolarová klipa Fridricha Falckého

František Lepelt

Fridrich Falcký, syn falckého kurfiřta Fridricha IV., se narodil 26. 8. 1596 v Ambergu. Po smrti svého otce 19. 9. 1610 se stal jeho nástupcem ve Falci, ale teprve v roce 1614 převzal vládu na území Pfalz-Zweibrücken. Ve své době byl pokládán za hlavního představitele protestantské Unie v Německu a v roce 1613 se oženil s Alžbětou, dcerou anglického krále Jakuba I.

Po vypuknutí stavovského povstání v Čechách proti habsburské nadvládě v roce 1618 a po smrti císaře Matyáše došlo ze strany stavovského direktoria k odboji a odmítnutí Ferdinanda II. Štýrského za českého krále. Místo něho byl zvolen Fridrich Falcký a jeho korunovace se konala 4. 11. 1619 v Praze. Některé korunovační ražby vydané k této události nesou zpravidla heslo: „DANTE DEO ET ORDINUM CONCORDIA“, tj. „Božím darem a svorností stavů“ a zobrazují pět rukou držících korunu jako symbol jednotného zvolení českého krále všemi stavy země Koruny české – Čech, Moravy, Slezska, Horní a Dolní Lužice, a legitimitu této volby. Poměrně krátkou vládu Fridricha Falckého, zvaného „zimní král“, ukončila porážka stavovských vojsk v bitvě na Bílé hoře dne 8. 11. 1620.

Následující den kvapně opustil Prahu a odešel nejprve do Vratislavi a později do Holandska pod ochranu holandských stavů. Zemřel 29. 11. 1632 v Mohuči.

Korunovaci na českého krále nám připomínají kromě medailí také mince (žetony), stříbrné i zlaté, které byly při této příležitosti vydány. Jejich autorem byl císařský dvorní zlatník a rytec kolků Hans Conrad Greuter působící při pražské mincovně.

Korunovační žetony stříbrné dělíme na menší, o průměru 16–18 mm a hmotnosti 0,8–3,7 g, Novák¹ 9b a větší, o průměru 26–27,5 mm a hmotnosti 2,5–7,5 g, Novák 6a, 7b a 8b. Ražby obou rozměrů existují též ve tvaru klipy mimořádné vzácnosti. Raženy byly pouze výjimečně, spíše na upomínku nebo za účelem obdarování významných osobností.

Větší klipa Novák 10a má rozměr 27 × 27 mm a udávaná hmotnost exempláře sb. Donebauer² č. 2042 je 10,62 g. Nepatrně rozdílnou hmotnost 10,5 g vykazuje exemplář sb. Berger³ č. 963. Další kus z aukce O. Helbing⁴ č. 583 se opět váhově liší, má hmotnost 10,7 g.

Při detailním posouzení vyobrazení těchto tří klip v příslušném aukčním katalogu dojdeme k překvapivému závěru. Jedná se pouze o jeden exemplář přecházející z jedné sbírky do druhé. Poněkud stranou většího přiblížení se nalézá kus ze sb. Killian⁵ č. 2898, který není vyobrazen, s uvedenou váhou $\frac{3}{4}$ lotu, tedy kolem 13 g. Vzácnost klipy ze sb. Donebauer je uváděna RRR a prodejní cena ze sb. Berger byla 120 říšských marek, což pro představu odpovídá ceně pražského 10dukátu 1637 Ferdinanda II. z téže sbírky.

¹ NOVÁK, Emil: *Korunovace a korunovační ražby habsburské monarchie v letech 1526–1918*, I. díl, Štítý 1991, s. 154–157.

² FIALA, Eduard: *Beschreibung der Sammlung böhmischer Münzen und Medaillen des Max Donebauer*, Prag 1888–1889.

³ HELBING, Otto: *Auctions-Catalog, Sammlung Dr. Stephan Berger, I. Specialsammlung böhmischer Münzen und Medaillen*, München 7. 10. 1901.

⁴ HELBING, Otto: *Auctions-Catalog Nr. 71*, München 26. 4. 1933.

⁵ KILLIAN, Wilhelm: *Verzeichniss der ausschliesslich böhmischen Münzen und Medaillen-Sammlung*, Wien 1858.

• Korunovační čtvrttolarová klipa Fridricha Falckého z roku 1619 / foto autor

V soukromé sbírce se nachází klipa (viz obr.) obdobných rozměrů, ale s odlišnou, dosud nepublikovanou hmotností ve váze čtvrttolaru. Její rozměry jsou 26,6 × 26,6 mm a hmotnost 6,984 g. Při srovnání s výše uvedeným exemplářem je zcela evidentní, že byla vyražena naprosto identickými kolky, které byly též použity při ražbě korunovačního čtvrttolaru⁶ kulatého střížku. Klipa byla přizpůsobena k zavěšení malou dírkou v horním rohu osy mince, což u klip není nic výjimečného; otvor nezasahuje do mincovního pole. Dírka je poměrně dobře opravena a v tomto případě působí spíše jako určitý punc pravosti. Na povrchu klipy jsou při silném zvětšení viditelné nepatrné stopy měděnky.

•••••

Eine Vierteltaler- Krönungsklippe von Friedrich von der Pfalz

Der Protestant Friedrich von der Pfalz (1596–1632), auch der Winterkönig genannt, wurde von allen Ständen der Länder der Böhmisches Krone zum König gewählt und seine Krönung fand in Prag am 4. 11. 1619 statt. Bei dieser Gelegenheit wurden neben den Medaillen auch Silber- und Goldmünzen (Jetons) herausgegeben, die meistens die folgende Losung tragen: „DANTE DEO ET ORDINUM CONCORDIA“, und auf den Münzen sind fünf Hände abgebildet, die eine Krone halten als Symbol der einheitlichen und legitimen Wahl von Friedrich von der Pfalz zum König Böhmens. Der Autor dieser Münzen war der kaiserliche Hofgoldschmied und Stanzenstecher Hans Conrad Greuter.

Die Krönungsjetons aus Silber sind in zwei Ausführungen eingeteilt. Die kleineren sind von Durchmesser 16–18 mm und die grösseren von Durchmesser 26–27,5 mm, wobei beide Grössen auch als sehr rare Klippen vorkommen. Die grössere Klippe aus der Sammlung Donebauer Nr. 2042 hat die Abmessungen 27 × 27 mm und ist von Gewicht 10,62 g. Ein gleiches Exemplar ist auch in der Sammlung Berger Nr. 963 und in dem Auktionskatalog O. Helbig Nr. 583 zu finden.

Ähnliche Abmessungen, aber ein verschiedenes und noch nicht publiziertes Gewicht des Viertaltalers hat die abgebildete Klippe aus einer privaten Sammlung. Die Parameter dieser Klippe sind 26,6 × 26,6 mm und 6,984 g und die Klippe wurde aus identischen Stanzen geprägt wie das oben erwähnte Exemplar. Dieselbe Stanzen wurden für die Prägung des kreisförmigen Krönungsviertaltalers angewendet.

Übersetzt von B. Vančura

•••••

⁶ Srovnání provedeno s exemplářem z 26. aukce ČNS Praha 20. 4. 2002, pol. č. 1441.

Prototyp Řádu republiky z roku 1951

.....

Josef Kounovský

V aukci České numismatické společnosti – pobočky Praha byl v prosinci 2002 pod položkou č. 2197 dražen Řád republiky, I. typ ČSR VM 31-1.

Vydražitel po pečlivém prostudování učinil dotaz, proč rubní strana včetně jednotlivých punců neodpovídá popisu v brožuře p. V. Měříčky i v další faleristické literatuře.

Uvedený exemplář má jako hlavní punc nikoliv běžnou zkratku KK v rámečku (Karnet-Kyselý), ale má v obdobném rámečku písmena „KŠ“. Dále nese dekorace číslici „5“ neobvyklé velikostí, proti běžnému číslovači, který je vždy tříficerný, a tedy správně by mělo číslo vypadat „005“.

Provedl jsem pátrání v různých dokumentech a podkladech a našel jsem reálné vysvětlení. V listopadu 1950 bylo vládou ČSR rozhodnuto sjednotit veškerá vyznamenání socialistického typu a ministru kultury a propagandy V. Kopeckému bylo uloženo zajistit realizaci. Byla vytvořena komise, která oslovila současné výtvarné umělce s požadavkem na předložení návrhů vyznamenání: Hrdina socialistické práce, Řád práce, Řád republiky, Řád socialismu, Za statečnost, Za vynikající práci, Za zásluhy o výstavbu.

Do soutěže se přihlásila řada významných umělců, zejména Otakar Španiel, Alois Sopr, Ladislav Snopek, Jaroslav Brůha, Jan Václav Straka. K volbě stuh a jejich řešení byl vyzván prof. Antonín Kybal.

Komise, která pod záštitou Kanceláře prezidenta republiky návrhy projednávala a schvalovala, vybrala do konce ledna 1951 vhodné grafické návrhy a požádala autory, v našem případě

sochaře Aloise Sopra, aby předložili komisi k definitivnímu posouzení exempláře „in natura“, jejichž zhotovení si u vhodných firem sami zajistí a uhradí ze zaplacené zálohy na vítězné návrhy, a to včetně puncovního poplatku příslušnému úřadu.

Mistr Sopr se obrátil jako i někteří další autoři na známou ryteckou a medailérskou firmu Karnet-Kyselý, jmenovitě na tamního hlavního rytce Karla Špánka,¹ který byl ochoten vyhotovit požadovaný počet vzorků do 30 dnů. Proto také tyto vzorky, v odhadovaném počtu nejvýše 9 kusů (podle počtu členů komise) nebyly objednány přímo u této firmy, která se zabývala výhradně většími a oficiálními zakázkami. Vzorky byly řádně označeny puncem hlavního rytce, puncem ryzosti a pořadovým číslem (v našem případě č. 5).

Členové výběrové vládní komise předložené exempláře posoudili, v některých případech dali ještě drobné připomínky a předložili koncept vládního nařízení. Toto bylo pod č. 30/1951 dne 30. dubna, tj. v předvečer 1. máje slavnostně zveřejněno. Zajímavé je, že komise také rozhodla, aby všechny posouzené exempláře dekorací, které komise měla možnost zhlédnout, nebyly již vráceny nebo zničeny, ale aby byly dány do čestných vitrín (vzorkovnic) na významná místa ve státě. Některé byly umístěny ve vitrínách MNO, Generálního štábu ČSA, v budově Národního shromáždění ČSR, Vojenských vysokých škol v Praze, Brně a Bratislavě, ÚV KSČ a dalších.

Sériová výroba, která byla zadána firmě Karnet-Kyselý produkovala námi citovaný řád po celou dobu jeho platnosti. Zprvu vyráběla typ „ČSR“ s puncem „KK“ do roku 1955, později se značkou ZUKOV. Tato značka byla i na upraveném výrobku z roku 1960 s textem „ČSSR“.

Lituji, že se dnes s odstupem času nedá přesně zjistit, ve které vzorkovnici skončil námi sledovaný výrobek č. 5, ale protože se jedná o exemplář nebývalé sběratelské ceny, jsme rádi, že skončil ve sbírce pana Jaroslava Jirky, českého sběratele, s jehož souhlasem je i tato informace zveřejněna.

•••••

Der Prototyp des Ordens der Republik aus dem Jahr 1951

Der Autor beschreibt den Prototyp des Ordens der Republik aus dem Jahr 1951, der in einer Auktion in Prag im Jahr 2002 versteigert wurde und der sich von der Beschreibung in der Literatur über Medaillen und Auszeichnungen unterscheidet.

Das Exemplar trägt als Hauptpunze im Rahmen nicht die gewöhnliche Abkürzung der Firma Karnet-Kyselý (=KK), sondern die Buchstaben „KŠ“. Auf der Dekoration befindet sich auch die Ziffer „5“ von ungewöhnlicher Größe im Vergleich mit dem gewöhnlich angewendeten Numerierstempel, der immer drei Ziffern hat (= 005).

Der Autor ist der Meinung, dass der Prototyp des Ordens der Republik von dem Graveur Karel Špánek für den Bildhauer Alois Sopr angefertigt wurde, und zwar in neun nummerierten Exemplaren, die der Künstler dann der zuständigen Regierungskommission zur Genehmigung vorgelegt hat. Die vorgelegten Exemplare der vorgeschlagenen Orden wurden an die Künstler nicht zurückgegeben, sondern sie wurden in Ehrenvitruinen an verschiedenen Orten ausgestellt, aus denen auch der gefundene Prototyp des Ordens der Republik stammt.

Übersetzt von B. Vančura

•••••

¹ Karel Špánek, 21. 1. 1894 Praha – 1965 Praha se vyučil rytcem u I. Pichla a absolvoval zlatnickou školu prof. V. Šantrůčka. Později byl žákem sochaře J. Šejnosta, kterému pomáhal zejména při modelování reversu jeho medailí. Byl hlavním rytcem firmy Karnet-Kyselý. Od roku 1923 byl členem Numismatické společnosti československé, pro kterou také ztvárnil členský odznak.

■ nové medaile

Stříbrná medaile pátera
Jiřího Ladislava Majkova
(O. Dušek)

Vyobrazení na 1. a 4. straně obálky

Ke čtyřicátým narozeninám významného představitele jezuitského řádu P. Jiřího Ladislava Majkova vytvořil mladý umělec Otakar Dušek mimořádnou medaili. Prostřednictvím dvou masivních stříbrných mezikruží (925/1000, 45 mm, 83 g), mezi nimiž je v leštěných sklech umístěna hostie po vzoru památné hostie papeže Inocence X. z klášterního komplexu španělského el Escorialu, zachycuje autor osobnost člověka i spiritualitu kněze.

Avers medaile se čtyřiceti zářezy, vytvářejícími hvězdu, připomíná zrození a jubileum člověka. Zahloubený text opisu, kde římská čísla doplňuje ryze české písmo prof. J. Solpery, oznamuje: XXXX ADVENTŮ JIŘÍHO LADISLAVA MAJKOVA a nenásilně připomíná duchovní rozměr jubilatovy životní cesty.

Revers medaile, který je zcela hladký, směr této životní cesty naznačuje čtyřmi leštěnými šrouby, postavenými do tvaru kříže.

Obě mezikruží spojuje hostie, dokonale technicky ukotvená proti jakékoliv destrukci v masivní stříbrné hmotě. V kontrastu se stříbrem propouští zabudovaná hostie světlo, které ji umocňuje jako symbol Kristovy přítomnosti v životě kněze a předmět tajemství eucharistie.

Medaile (průměr 45 mm), jak je u autora pravidlem, je uložena ve speciální etui, evokující svým tvarem monstranci. Skleněný střed mezikruží v síle 12 mm je uložen mezi dvěma tenčími skly, která jsou k sobě fixována kovovými sponami s kónickým zúžením, umístěnými proti sobě opět ve tvaru kříže. Skleněný materiál etue (průměr 105 mm) a její dokonalé technické provedení umožňují jednak prezentaci mimořádné

medaile ze všech stran, jednak dále rozvíjet pomocí vlastní představy téma spirituality.

Otakar Dušek, který přináší netradiční podněty do české medailérské tvorby, opět překvapil. Jeho nová medaile zaujme hloubkou myšlenky i způsobem vyjádření, oproštěného od všech rutinních zvyklostí.

Zájemci si mohou medaili, vydanou v počtu 80 kusů, objednat na čísle 606 492 857. K dispozici je pro ně 30 kusů. Cena medaile činí 3 300,- Kč.

J. Hásková / foto S. Issa

Medaile k devadesátinám

JUDr. Jana Bobka

(K. Zeman)

Vyobrazení na 2. straně obálky

Jak je možné nejlépe vzpomenout významnou osobnost numismatické vědy? Samozřejmě jak jinak než způsobem, který zpřítomňuje dlouhou a stále živou tradici, vážící se k době, kdy nejen panovníci a aristokracie, ale také vzdělanci sáhli po kovu, přičemž využili probuzeného zájmu o antické artefakty a dali se známými umělci zvěčnit. Jejich portréty na malé či o něco větší kruhové ploše pak byly vzácnými sběratelskými dílky, která nemohla postrádat žádná kunstkomořa a jež byla především předmětem obdarování.

A tato myšlenka zůstala pro mnohé intelektuály, pohybující se v oblasti numismatiky a medailérství samozřejmým navázáním na vznešené zvyklosti, mající i význam reprezentace. A tak se při příležitosti význačného výročí neméně význačného moravského numismatika dr. Jana Bobka setkala tradice se současností a do svých rukou ji vzal medailér a rytec Karel Zeman.

Av.: Hlava Jana Bobka z profilu vlevo. V dolní části směrem nahoru opis: DR JAN BOBEK, mezi jednotlivými slovy na prvním a posledním místě po denáru jako upomínce, že dr. Bobek napsal knihu o středověkém

mincovnictví olomouckých biskupů; rub tetradrachmy s athénskou sovou uprostřed opisu vyjadřuje jednak zálibu jubilanta v antických mincích, jednak jeho humanitní vzdělání. Nad příjmením menším písmem: AETATIS . SUAE . XC / . A. D . / MMII, v úseku límce drobně: ČNS . POBOČKA BRNO 1937–2002 / K. ZEMAN.

Rv.: Dokonale na medailéřské pole převedená podoba kostela sv. Tomáše v Brně, který byl svědkem důležitých životních událostí dr. Jana Bobka. Nad kostelem se nehmotně, jako v jemném oparu vznáší pelikán krmící mláďata svou krví a doplňuje jej latinský opis NON SIBI SED ALIIS. Výrok patří k oblíbeným heslům oslavence, od něj se při přípravě koncepce medaile odvinulo i vyobrazení pelikána, který spolu s textem je narážkou na půlpiastr Inocence XII. z r. 1693; tento motiv je skrytým výrazem pro Charitu a také charakterizuje obětavost jako jednu z hlavních povahových rysů Jana Bobka, kterou se zasloužil o obor. Obsah kompozice je tedy zcela ovlivněn numismatickou symbolikou.

Medaile byla ražena v pražské firmě Triga, s průměrem 60 mm, 50 kusů v tombaku, 20 v mědi a 20 ve stříbře. Medaile je neprodejná.

J. Boublíková-Jahnová / foto M. Slaměník

Strahovský opat Michael Josef Pojezdný (M. Vitanovský)

Vyobrazení na 3. straně obálky

Ve starobylé kanonii premonstrátů na Strahově je numismatika pěstována přinejmenším od dob opata Kašpara Questenberka (1622–1640), který nechal u Donáta Starcka razit medaile připomínající přenesení ostatků zakladatele řádu do Prahy v roce 1627. Zdejší mincovní skřínka, spojovaná s Questenberkovým jménem je ovšem až z 18. století. V roce 1727 dal opat Marian Hermann (1711–1741) ze

svých úspor ulít dva zlaté peníze v ceně po 500 zl. rýnských a vložil je o výročí přenesení 9. května do světcovy rakve jako „dědictví sv. Norberta“. Strážcové hrobu přísahali, že „*nestrpí ... zcizení ostatků ... ani vybrání onoho dědictví, vyjma případ nutnosti*“. Ten zjevně nastal v 19. století, kdy po pořízení nového náhrobku sv. Norberta roku 1810 pasíř František Izák obdržel na vyzlacení tumby velkou zlatou medaili ve váze 63 1/4 dukátu, z níž však po vyloučení jiných kovů zbylo čistého zlata jen 49 dukátů. Opat Hermann podle všeho nechal také zhotovit medaili na vysvěcení kostela v Sepekově v roce 1733. Opat Františka Michala Dallera (1764–1777) chválí za podporu numismatiky knihovník Karel Raphael Ungar v předmluvě katalogu strahovské sbírky Numophilicum Sionum, datovaného rokem 1773. Zachycuje přibližně 3000 kusů, odhadovaných na třicet tisíc zlatých. I další představení pečovali o rozmnožení kolekce. Přímo v čelo české numismatiky se v druhé polovině 19. století postavil opat Jeroným Zeidler (1834–1870) jako prezident numismatické společnosti, vydavatel čtyř medailí od Václava Seidana. Jeho nástupce Vojtěch Hron sbírku rozprodal a vypovídá o ní jen v knihovně zachovaný katalog. Opat Metoděj Zavorala (1906–1942) portrétoval medailér Miloslav Beutler.

Dnes pro strahovskou kanonii pracuje akad. sochař Michal Vitanovský: v roce 2000 zhotovil medaili se sv. Norbertem, nyní k šedesátinám opata Pojezdného větší jednostrannou portrétní medaili o průměru 120 mm, na které poprsí zleva doplňují věže strahovského kostela Nanebevzetí Panny Marie a rozdělený čtyřřádkový nápis OPAT/ STRAHOVSKÝ/ L.P. 2003/ MICHAEL/ JOSEF/ POJEZDNÝ/ O . PRAEM. Karel Mráz odlil dva kusy ve stříbře ryzosti 925/1000 a tři v bronzu. Z těch zůstal jeden u výtvarníka a druhým strahovská kanonie velkoryse rozmnožila ucelenou sbírku premonstrátských medailí v Národním muzeu.

T. Kleisner

Pamětní medaile
Českých Budějovic /
J. Bejvl – F. Doubek

Jihočeská metropole se po delší době dočkala nové pamětní medaile. Nedatovaná medaile, jejímiž autory jsou Jaroslav Bejvl a František Doubek, byla vyrobena v jablonecké mincovně.

Av.: Štít se znakem města, nad ním helma s klenotem, po stranách po jednom štítonoši. Opis nahoře: • ČESKÉ • BUDĚJOVICE •, dole: • KRÁLOVSKÉ • MĚSTO •

Rv.: Stylizovaný pohled na dominanty města. Dole značeno JB. Hrana hladká, průměr 50 mm, hmotnost 56 g.

Medaile byla vydána jako stříbrná (40 ks) a mosazná (200 ks). Neprodejná medaile začala být udělována v říjnu roku 2002.

J. Chvojka

■ nové peníze

Pamětní stříbrná dvousetkoruna k počátkům nového tisíciletí

Podmínky celostátní neomezené anonymní soutěže na umělecký návrh pamětní stříbrné 200korunové mince k počátku nového tisíciletí byly vydány Českou národní bankou v říjnu 1999. Uzávěrka soutěže byla vyhlášena na 12. hodinu dne 14. ledna 2000.

Soutěž obeslal mimořádně velký počet autorů (26 účastníků). Návrhy byly posuzovány obvyklým tříkolovým systémem. Do třetího kola postoupily 3 návrhy, které podle názoru Komise nejlépe splnily představy o možné realizaci. První cena byla udělena návrhu akad. sochaře Jiřího Harcuby pro mimořádně kvalitní výtvarné zpracování.

Dvousetkoruna byla vydána 29. listopadu 2000, a to v běžném provedení a ve zvláštním provedení určeném pro sběratelské účely s leštěným polem mince a matovým reliéfem.

Dvousetkoruna v běžném i zvláštním provedení byla ražena ze slitiny obsahující 900 dílů stříbra a 100 dílů mědi. Hmotnost mince je 13 g, její průměr 31 mm a síla 2,4 mm. Hrana dvousetkoruny v běžném provedení je vroubkovaná, hrana ve zvláštním provedení je hladká s vlysem „ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA* Ag 0.900* 13 g *“. Při ražbě obou provedení byla povolena odchylka v průměru 0,1 mm a v síle 0,15 mm. V hmotnosti je povolena odchylka nahoru 0,26 g a v obsahu stříbra odchylka nahoru 1 %.

Na lici dvousetkoruny je pod horním okrajem umístěn stylizovaný velký státní znak České republiky bez štítu. Název státu je v neuzavřeném opisu při pravé a spodní hraně. Za názvem státu je při levém horním okraji v opisu ročník ražby „2000“. Označení nominální hodnoty mince se zkratkou peněžní jednotky „200 Kč“ je umístěno ve dvou řádcích pod státním znakem. Značka mincovny, která dvousetkorunu razila je

umístěna v řádku při levém okraji mezi názvem státu a ročníkem ražby.

Na rubu dvousetkoruny je stylizovaná podoba bájného ptáka Fénixe v plamenech, symbolizující nové tisíciletí rodící se z tisíciletí končícího a současně nadějí na šťastnou budoucnost Země. Při pravém, spodním a levém okraji je neuzavřený opis „POČÁTEK NOVÉHO TISÍCILETÍ“, jehož jednotlivá slova jsou od sebe oddělena tečkami. Letopočet „2001“, který je prvním rokem třetího tisíciletí, je umístěn pod Fénixem. Autorem návrhu byl, ve shodě s výsledky soutěže, akad. sochař Jiří Harcuba. Iničiála jeho příjmení „H“ je umístěna při levém horním okraji mince za opisem.

V běžné kvalitě byl stanoven limitovaný náklad ve výši 17 000 kusů a ve špičkové kvalitě 3 500 kusů.

J. Šimůnek

Pamětní stříbrná dvousetkoruna k 200. výročí narození Františka Škroupa

Podmínky celostátní neomezené anonymní soutěže na umělecký návrh byly Českou národní bankou vyhlášeny v březnu 2000.

Vydáním pamětní mince mělo být připomenuto 200. výročí narození hudebního skladatele a dirigenta Františka Škroupa, autora první české opery a písně Kde domov můj, která se stala nejprve národní a později i státní hymnou.

Termín pro uzávěrku soutěže byl stanoven na 12. hodinu dne 23. června 2000.

Soutěž byla vyhodnocena Komisí pro posuzování návrhů na české peníze 12. 7. 2000 v ČNB v Praze. Jednání se jako odborný poradce zúčastnila PhDr. Markéta Kabelková, zástupkyně Muzea české hudby. Do III. kola soutěže postoupily dva návrhy. Z nich byl jako vítězný označen návrh akad. sochaře Jiřího Harcuby, a to za netradiční pojetí včetně citlivého zakomponování notové osnovy a stylizace Škroupova podpisu.

Na líci je umělecká kompozice stylizovaných heraldických zvířat z velkého státního znaku České republiky. Název státu je v neuzavřeném opisu při levé, spodní a pravé straně mince a jeho jednotlivá slova jsou od sebe oddělena tečkou.

Označení nominální hodnoty se zkratkou peněžní jednotky („200 Kč“) je umístěno pod seskupením heraldických zvířat tak, že číslice „200“ je ve směru vodorovném a zkratka peněžní jednotky „Kč“ je vůči ní pootočená o 90° vlevo. Značka mincovny,

Pamětní stříbrná dvousetkoruna ke 100. výročí narození Jaroslava Seiferta

Podmínky celostátní neomezené anonymní soutěže na umělecký návrh byly Českou národní bankou vyhlášeny v červnu 2000.

Vydáním stříbrných 200korun mělo být veřejnosti připomenuto 100. výročí narození básníka a novináře Jaroslava Seiferta, prvního československého nositele Nobelovy ceny za literaturu (1984).

Termín pro odeslání soutěžních návrhů byl stanoven na 12. hodinu dne 17. listopadu 2000.

Návrhy vzešlé z vyhlášené soutěže byly vyhodnoceny Komisí pro posuzování návrhů na české peníze 29. listopadu 2000. Jako odborná poradkyně se jednání zúčastnila paní Jana Seifertová, básníková dcera. Do závěrečného kola postoupily čtyři návrhy, a to akad. sochařů Jiřího Harcuby, Ladislava Kozáka, Vladimíra Oppla a Jiřího Věnečka. Vzhledem k nejednoznačnému názoru a výhradám k jednotlivým návrhům Komise ve shodě s odbornou poradkyní souhlasi-

la s návrhem na vypsání užší soutěže s vyzváním všech výše uvedených autorů.

Komise se opakovaně sešla 3. ledna 2001 v České národní bance v Praze. Účastnicí jednání byla opět i paní Jana Seifertová. Komise konstatovala, že všichni vyzvaní autoři předložili návrhy upravené podle připomínek.

I. cena byla, po posouzení jednotlivých návrhů Komisí ve shodě s odbornou poradkyní, udělena návrhu akad. sochaře Ladislava Kozáka pro nejvýstižnější zachycení podoby a vyjádření lyrické orientace básníka.

Na líci je umělecká kompozice stylizovaných heraldických zvířat z velkého státního znaku České republiky. Název státu „ČESKÁ REPUBLIKA“ je v neuzavřeném opisu při levém, horním a pravém okraji dvousetkoruny. Označení nominální hodnoty mince se zkratkou peněžní jednotky „200 Kč“ je v neuzavřeném opisu při spodním okraji a od názvu státu odděleno tečkami. Značka mincovny je umístěna ve spodní části mincovního pole nad označením nominální hodnoty mince.

Na rubu je v levé polovině mincovního pole umístěn portrét Jaroslava Seiferta. Do spodní části portrétu zasahují letopočty „1901“ a „2001“, umístěné nad sebou při levém okraji. Při pravém okraji dvousetkoruny je neuzavřený opis „SEIFERT JAROSLAV“. Autorem návrhu je v souladu s výsledky užší soutěže akad. sochař Ladislav Kozák. Iniciály jeho jména „L.K.“ jsou umístěny pod letopočty.

Limitovaný náklad pamětní mince byl stanoven na 16 000 kusů v běžném provedení a ve špičkové kvalitě 3 500 kusů.

J. Šimůnek

Poznámka redakce Num. listů: Zprávy o dříve vydaných jubilejních mincích otiskujeme vzhledem ke kontinuitě údajů, které mnohé z našich čtenářů zajímají.

Numismatik Václav Burian obdržel Cenu města Olomouce

Václav Burian (narozen 19. července 1921 v Podbřežicích na Vyškovsku, zemřel 18. září 1998 ve Šternberku) byl dlouholetým odborným pracovníkem Vlastivědného muzea v Olomouci, kde působil nejen jako archeolog a numismatik, ale také jako vojenský historik. Patřil mezi přední znalce církevních dějin Moravy, církevních reálií a lidové kultury. V červnu roku 2002 mu byla udělena Cena města Olomouce in memoriam. Při této příležitosti uspořádalo Vlastivědné muzeum ve spolupráci s olomouckou pobočkou ČNS v průběhu měsíců října a listopadu v prostorách olomouckého muzea výstavu, která se pokoušela zmapovat celý široký záběr Burianova odborného zájmu.

Olomoucké muzeum mělo v osobě Václava Buriana odborníka klasického typu – s všestranným rozhledem a encyklopedickými znalostmi. V roce 1952 byl jmenován v této instituci správcem zemědělského oddělení. Bylo to období, kdy připravoval svoji práci *Větrné mlýny na Vyškovsku*. Studie byla vyústěním několikaletého Burianova zájmu o tuto problematiku, neboť již jako šestadvacetiletý publikoval na stránkách Vlastivědného věstníku moravského jednu ze svých takto zaměřených prvotin – *Větrný mlýn z Podbřežic*. Závěr roku 1952 zastihl Václava Buriana jako správce vojenského oddělení. S tímto pracovním zaměřením pak souvisela i jeho pozdější orientace na vojenskou historii. Mimo jiné oblasti byl především uznávaným historikem a znalcem problematiky vážící se k období prusko-rakouské války (1866). Ale předmětem jeho badatelské činnosti byly vojenské dějiny v daleko širším rozpětí – od baroka až po druhou světovou válku. Když bylo v roce 1954 v muzeu zřízeno pomocné instalační pracoviště odboru společenských věd a s tím

související oddělení historie feudalismu, ujal se jeho vedení a současně byl jmenován také správcem dalšího fondu – olomučán.

Vysoká úroveň profesionality Václava Buriana je nejvíce zřejmá a postižitelná u jeho studií z církevní historie, a také při zpracovávání a vyhodnocování církevních reálií v tom nejširším slova smyslu. Jsou to především dvě témata, která předčila naprosto vyčerpávajícím způsobem svého zpracování všechna ostatní. Jednak shrnutí poznatků k historii zaniklého kostela P. Marie na olomouckém Předhradí, a také materiály soustředěné ke Klášteru Hradisku u Olomouce. Závěry svého badatelského úsilí v souvislosti s kostelem P. Marie na Předhradí publikoval V. Burian průběžně již od roku 1975, a to převážně na stránkách kulturněhistorického časopisu Vlastivědného věstníku moravského. Na základě soustředění celé řady kartografického materiálu i archeologických pozorování přinesl syntézu jednotlivých faktů zaměřenou především k lokalizaci kostela. Také další významná stavební památka Klášter Hradisko u Olomouce se stal díky své bohaté historii nadlouho středem odborného Burianova zájmu. Devítisté výročí tohoto objektu oslavil V. Burian doslova „po svém“, a tak v roce 1978 vyšel z jeho pera drobný, avšak fakty doslova nabitý spisek přinášející přehled literatury k této historicky a umělecky nevšední památce.

Správy sbírky mincí se v olomouckém muzeu Václav Burian ujal v roce 1955. Fond již tehdy představoval jednu z nejvýznamnějších sbírkových kolekcí. Pracovní zaměření na numismatiku postupně způsobilo, že se stala důležitou součástí jeho publikační činnosti. Z bohaté a různorodé škály jeho numismatických článků a studií si všimneme prací, které zaujaly svým výjimečným přístupem ke zpracovávanému tématu a které se zabývají převážně nálezovými celky. Tři navzájem se prolínající profese – historika, numismatika a archeologa, takové bylo Burianovo pojetí studia jednoho z prvních nálezů

• Václav Burian ve své pracovně / konec padesátých let 20. století / foto archiv Vlastivědného muzea v Olomouci

• Václav Burian na celostátním sympoziu Historická Olomouc /1979/, kde prezentoval své poznatky o výzkumu hradu Tepence / foto archiv autorky

• Unikátní záběr V. Buriana z archeologického výzkumu kartuziánského kláštera v Dolanech / 60. léta 20. století / foto archiv Vlastivědného muzea v Olomouci

mincí z Olomouce-Nových Sadů, který byl objeven v roce 1957. Depot, z něhož bylo zachráněno celkem 800 kusů mincí (grošů, parvů a haléřů) byl ukryt na počátku vlády Václava IV. Nález má celomoravský význam, neboť je důležitým přínosem zejména pro dataci drobné mince. Zpracovaný materiál z odhaleného nálezů byl V. Burianem publikován jak na stránkách numismatického odborného tisku, tak z hlediska nálezové keramiky také v literatuře archeologické. Burianovo zaměření na grošové období se v numismatice začalo postupně stále zřetelněji prosazovat počátkem sedmdesátých let. Toho dokladem je zpracování a následné vyhodnocení dvou významných moravských nálezů mincí odhalených v roce 1968 v Dalově. Oba depoty čítaly celkem 1 072 mincí o celkové hmotnosti 2 700 g. Jednalo se o pražské groše Karla IV. (1346–1378) a jeho syna Václava IV. (1378–1419). V osmdesátých letech se stalo již víceméně pravidlem, že společně s hodnocením odhaleného depotu mincí se V. Burian zaměřil i na celé spektrum dalších historických skutečností souvisejících s numismatickým nálezem. Jako příklad uvedme podrobné studium kartografického materiálu místa nálezů, jako tomu bylo u depotu mincí z Horní Loděnice – Nových Dvorců. Burianovy metody různých úhlů přístupu ke studiu nálezových celků je možno také sledovat na příkladu jedinečného depotu denárů olomouckého údělného knížete Svatopluka (1095–1107) z Loštic, který byl zpracováván v roce 1984. Nedocenitelný význam loštického nálezového celku spočívá ve výhradním zastoupení pouhých dvou typů denárů, a to takových, které se v jiných nálezích vyskytují pouze sporadicky, a to ještě v naprosto mizivém počtu. Samotné zpracování nálezů ve své heuristické složce vyžadovalo soustředění vedle reálií také maximální informace o rozptýlené části pokladu. Václavem Burianem bylo takto podchyceno celkem 274 kusů denárů. Co však již autorovi nedovolil čas, bylo detailní ikonografické rozlišení variant ražeb-

ních želez a jejich kombinací v rámci dvou zjištěných typů.

Bylo to na sklonku Burianovy muzejní činnosti, když zpracovával jeden z nejvýznamnějších moravských depotů mincí. Jednalo se o bělkovický mincovní nález, složený výhradně z drobných nominálů, jen výjimečně z haléřových dvojnásobků. Mezi českými a moravskými nálezů mincí vyniká především svojí četností, neboť obsahoval 10.850 evidovaných jednotek. Nejstarší mincí zastoupenou v nálezů byl denárový peníz markraběte Jošta. Samotný kmen nálezů tvořily české mince od doby Jiřího z Poděbrad do první třetiny vlády Ferdinanda I., jejichž horní hranici – rok 1535, přesahuje pouze gdaňský denár pocházející z roku 1539.

Václav Burian byl erudovaný badatel a dílo, které zanechal, je nejvýmluvnějším svědectvím jeho všestrannosti a širokého zájmu odborného záměru.

V. Michnová

■ literatura

Vencovský, František:

Vzestupy a propady československé koruny. Historie československých měnových poměrů.

Praha 2003, 227 str., s obr.

Knihy prof. JUDr. Františka Vencovského *Vzestupy a propady československé koruny* je uceleným pohledem na historii měnových poměrů Československa od jeho počátku v roce 1918 až do zániku v roce 1992. Tato historie – naplněná převratnými událostmi byla poznamenána čtyřmi rozdílnými politickými a hospodářskými systémy. Začínala rokem 1918 v novém, na demokratických principech založeném státě; po roce 1938 prošla tvrdou německou okupací a druhou světovou válkou; 1948 se stala součástí tzv.

polovinu z programového katalogu ohlášených přednášek. Rozsah těchto příspěvků nutně vedl k tomu, že tyto materiály byly zařazeny do dvou svazků. Náročné redakční práce, kterých se s úspěchem ujali Bernd Kluge a Bernhard Weisser, vtiskly celému dílu punc vysoké odbornosti. Redakce i při respektování různosti materiálu a sekcí prosadila v celkovém uspořádání jednotnost oboru jako celku a autoři toto koncepční zaměření respektovali.

Kongresový symbol medvěda s orlicí, který vycházel z berlínského feniku 16. století, se také objevil na vazbě publikace.

Publikaci kongresových materiálů předchází úvodní stať obou redaktorů a retrospektivní ohlédnutí B. Klugeho za přípravou a průběhem XII. mezinárodního numismatického kongresu v Berlíně. Pojednání je doprovázeno četnými ilustracemi z kongresového prostředí a přináší i vyobrazení obou kongresových medailí – účastnické a čestné, které budou trvalou připomínkou tohoto celosvětového setkání.

Příspěvky jsou rozděleny do šesti hlavních skupin, z nichž tři se ještě dělí. Počty příspěvků v jednotlivých oddílech jsou následující:

I. Všeobecná numismatika	21
II. Antika	99
archaické a klasické období	9
helénismus	24
keltské mincovnictví	10
římská republika	6
římské císařství (do r. 284)	22
římské provincie	14
pozdní antika	14
III. Středověk	42
Byzanc	4
raný a vrcholný středověk	19
pozdní středověk (cca 1200–1500)	19
IV. Novověk	22
V. Orientální numismatika	17
islámské země	8
východní Asie	9
VI. Medaile	16

Z oddílu všeobecná numismatika zaujme zejména příspěvek H. Klangenberga, který popisuje rekonstrukci Královského mincovního kabinetu ve Stockholmu, kde byl vy-

tvořen jeden z nejmodernějších mincovních kabinetů včetně expozice. Expozice zaujme nejen systémem prezentace numismatického materiálu, ale i doplňky, které přibližují atmosféru doby.

Z množství velice zajímavých příspěvků je třeba upozornit na práce českých badatelů a na některé obzvláště zajímavé příspěvky zahraničních badatelů, zejména ve vztahu k peněžním dějinám českých zemí.

J. Štefan ve svém příspěvku pojednává o technologické a metrologické stránce výzkumu českých a moravských denárů a ukazuje v něm možnosti využití statistických metod v numismatice. Příspěvek R. Zaorala se týká počátků brakteátové ražby v Čechách. Podává v něm souhrn poznatků o zavádění brakteátů v Čechách a prokazuje, v souladu s názorem P. Arnolda, proč je počátek jejich ražby v Čechách kladen na konec vlády Přemysla Otakara I. Nastihuje též další vývoj až do období vlády Přemysla Otakara II. Článek J. Sejbala rozšiřuje naše poznatky o mincovnictví Karla IV. a Václava IV. v České Falci. Objevné je zjištění činnosti mincovny v Auerbachu již za vlády Karla IV., stejně jako objev nových typů ražeb a jejich výskytu na jižní Moravě, kam se dostaly v souvislosti s dunajskou cestou. E. Šimek pojednává o oběhu pražských grošů ve střední Evropě mezi léty 1550–1700. V. Novák se ve svém příspěvku zabývá unikátním středoasijským dirhamem.

Ze zahraničních příspěvků je to zejména práce M. Torbágyi, která se týká počátků oběhu římské mince v Panonii. Popis nálezu bezmála čtyř tisíc mincí a šperků je obsahem článku R. Pieńkowskeho. Tento slezský nález byl odkryt ve dvou fázích (1985, 1988) a skládal se převážně z českých grošů Jana Lucemburského. S. Suchodolski se zabývá otázkou prvních polských ražeb. Dochází k závěru, že počátek polského mincovnictví je třeba posunout do prvních let vlády Boleslava Chrabrého, kolem roku 995. Mince dříve připisované jeho otci Měškovi I. pak určuje jako ražby Měška II., syna Boleslava Chrabrého. Nejnovější poznatky o roli uherské zlaté mince v Ev-

doplňuje mezeru v našich poznatcích o zajímavá fakta z počátků medailérské tvorby u nás, a neměl by uniknout pozornosti.

J. Hásková

■ informace

Dvě výstavy ve Vídni

Ve Vídni probíhají současně dvě zajímavé výstavy. První, numismatickou, pořádá Peněžní muzeum Rakouské národní banky pod názvem *EURO FACTS* (od května 2003 do konce dubna 2004). Výstava vypovídá o příčinách a důvodech zavedení Eura – ekonomické a monetární unii dvanácti evropských států s cca 310 miliony obyvatel, i o spolupráci Evropské centrální banky s Rakouskou národní bankou. Zároveň líčí její téměř 200letou historii. Vystavena jsou proto všechna dřívější platidla. U Euro-bankovek, jejichž tvůrcem je designér Robert Kalina z Rakouské národní banky, je podrobně ukázáno na všechny ochranné prvky.

Druhá výstava má název *Moderní medaile v Rakousku – Ferdinand Welz (*1915) a jeho škola*. Byla otevřena 25. října 2003 v budově Muzea dějin umění (Das kunsthistorische Museum) a potrvá do 31. května 2004.

J. Horáček

Výstava ve slezské Vratislavi

Od 5. listopadu 2003 je otevřena výstava medailérů a jejich děl s názvem *Znad Dunaju, Wełtawy a Wisły*, kterou společně pořádají Městské muzeum ve Vratislavi, jeho oddělení medailérské tvorby a Centrum kultury a umění tamtéž. Na výstavě jsou zastoupeni svými díly také někteří naši medailéři v čele s Jiřím Harcubou.

J. Horáček

■ kronika

Konference Mincovní a medailérská tvorba v Brně

Na podzim roku 2002 připadla dvě výročí brněnské pobočky České numismatické společnosti – 65. výročí založení pobočky v Brně a 90. narozeniny jejího čestného předsedy JUDr. Jana Bobka. K těmto výročím byla ve dnech 6. a 7. listopadu 2002 uspořádána v Brně konference Mincovní a medailérská tvorba, připravená za součinnosti Moravského zemského muzea v Brně, pobočky České numismatické společnosti v Brně a Moravské numismatické sekce v Brně. Konference se konala v přednáškovém sále Dietrichsteinského paláce Moravského zemského muzea a zúčastnili se jí badatelé, sběratelé i další zájemci nejen z Čech, Moravy a Slezska, ale i ze Slovenska, Polska a z Německa.

Program konference započal v přátelské atmosféře pozdravy a přáními panu JUDr. Janu Bobkovi. Gratulace za pořádající organizace předali Mgr. Dagmar Grossmannová, ing. arch. Petr Haimann a prof. PhDr. Jiří Sejbal, DrSc. Potom jubilant vzpomněl obsáhlým a zcela spontánním projevem na své začátky v pobočce a na aktivní členy, kteří již nejsou mezi námi a které mnozí z účastníků již ani nepamatují. To vše s překvapivou svěžestí a nezadrhnuvší se pamětí, která mohla ovšem překvapit jen ty, co jej dobře neznají. Pozornost posluchačů byla naprostá a když vzpomínání skončilo, všichni srdečně dlouholetému předsedovi brněnské pobočky, nejen duchovnímu, ale i faktickému otci pobočkových Zpráv, které dosáhly během dvacetiletého vydávání čísla 80, přáli ještě co nejvíce zdraví. Při té příležitosti byli také přítomní seznámeni s modelem půvabné medaile vydávané k oběma výročím pobočkou České numismatické společnosti v Brně, jejímž autorem je akad. malíř Karel Zeman.

Program přednáškového cyklu otevřel

úvodní přednáškou Josef Paukert o brněnské numismatické veřejnosti v roce 1937, kdy začala v Brně historie organizované numismatiky. Tím byla uzavřena část věnovaná dvojitému jubileu a začal program dle tématického zaměření konference. Ten zahájila svojí přednáškou nazvanou Medaile a mince jako umění Milada Othová, docentka Akademie výtvarných umění v Praze. Kremnické renesanční medailérství, jehož produkty patří mezi to nejlepší, co tehdy ve střední Evropě v této oblasti vzniklo, představila Elena Minarovičová z Bratislavy. Další přihlášený přednášející Leopold Surga z České národní banky musel náhle odcestovat a tak jeho příspěvek přečetla Věra Němečková. Byl to přehled a zhodnocení desetileté české mincovní tvorby od roku 1993, tedy od roku vzniku samostatné České republiky. Robert Pieńkowski z Vratislavi se zabýval českými a moravskými mincemi, které obíhaly ve Slezsku v době brakteátové, a o autorech a tvůrcích

- Z vystoupení jubilanta JUDr. J. Bobka na konferenci v Brně / za ním ing. arch. P. Haimann, předseda pobočky ČNS v Brně / foto J. Cholewa

- Účastníci konference Mincovní a medailéřská tvorba v Brně / foto J. Cholewa

pamětních odznaků polské armády z let 1918–1939 hovořil Krzysztof Filipow, ředitel Muzea wojska v Białystoku. Nejmladší generaci tvůrců českých mincí představil Michal Vitanovský, sám autor celé řady československých a českých pamětních mincí, a s českými medailérskými tvůrčími skupinami v kontextu uměleckých sdružení 20. století seznámila přítomná Nada Vitanovská. První přednáškový den byl pak zakončen společenským večerem, kdy v příjemném prostředí a přátelské atmosféře probíhaly diskuse, na které nezbyl při přednáškách čas.

Druhý den zahájil Petr Vorel takřka detektivním příběhem jáchymovského mincmistra Klause Krause, ve kterém dodnes zůstaly některé skutečnosti neobjasněny. Jürgen Gottschalk a Gerd Schaffenberg z Berlína připravili pro konferenci historii berlínské firmy J. Godet & Sohn, která zhotovovala medaile a vyznamenání. Petr Haimann se zase zaměřil na medailéra a rytce Johanna Schwerdtnera a jeho ražebnu a i na další vídeňské podniky, které ve druhé polovině 19. a na počátku 20. století produkovaly ve značné míře medaile, plakety, vyznamenání a odznaky i pro české země. Producenti litinových plaket a medailů byly námětem příspěvku Miroslava Hradila. Anton Fiala přijel z Bratislavy s přednáškou o medailérské tvorbě pro lóže svobodných zednářů v rakousko-uherské monarchii a posléze v Československu. Nakonec promluvil Jan Cholewa o bohaté historii a současnosti varšavské mincovny a oživil akci o test dotovaný dokonce drobnými cenami.

Několik přednášejících se ze závažných důvodů z konference omluvilo, ale přislíbili, že o jejich příspěvky nebudou zájemci ochuzeni, neboť budou, stejně jako ostatní, součástí příštího čísla Folia numismatica, vydávaného numismatickým oddělením Moravského zemského muzea v Brně, resp. v časopisu Numismatik, který je pokračovatelem Zpráv pobočky České numismatické společnosti.

P. Haimann

Česká Mincovna oslavila deset let

Bižuterie Česká Mincovna a. s. oslavila v červnových dnech letošního roku 10. výročí svého založení za přítomnosti mnoha významných českých i zahraničních osobností z bankovních a politických kruhů. Asociaci umělců medailérů (AUM) na oslavách zastupoval její předseda, akad. sochař Vlastislav Housa. Střední uměleckoprůmyslovou školu v Jablonci její ředitel akad. sochař Jiří Dostál, rovněž člen AUM. Oba umělce ještě před zahájením oslav přijal M. Jotov, generální ředitel Mincovny, následně pak ing. M. Vítek, ředitel závodu a jeho náměstek ing. J. Vízek. Krátké setkání bylo oboustranným vyjádřením vzájemně prospěšné spolupráce.

Součástí oslav byla prohlídka nového závodu, vybaveného nejmodernější technikou, a seznámení s jeho výrobními postupy. Následoval slavnostní oběd a přijetí účastníků oslav starostou města RNDr. J. Čeřovským, jehož výklad o Jablonecku v perfektní angličtině sklídl uznání. Odpolední módní přehlídka v Městském divadle a večerní zahradní párty oslavy ukončily.

Výsledky desetileté práce mladé jablonecké Mincovny jsou obdivuhodné, stejně jako i to, jak se dokázala rychle vypořádat s celou řadou technických problémů v počátcích své činnosti. Velkou zásluhu na tom mají špičkoví odborníci, vycházející z tradice a generačních zkušeností jabloneckého průmyslu, kteří zde pracují. Je nepochybné, že k úspěchu kvalitních oběžných i pamětních mincí, vydaných Českou národní bankou v uplynulých deseti letech, přispěla také tvorba našich medailérů, většinou členů Asociace umělců medailérů České republiky.

Blahopřejeme Bižuterii Česká Mincovna k jejímu výročí a zároveň se těšíme z toho, že se dokázala během krátké doby pouhého desetiletí zařadit svou řemeslnou i výtvarnou kvalitou mezi nejlepší mincovny světa.

V. Housa

Obsah

Věra Němečková Ke koncepci mincovních soutěží České národní banky	129
Zu der Konzeption der Wettbewerbe um Münzentwürfe der Tschechischen Nationalbank	
Věra Michnová Olomoucké barokní kašny na medailích .	131
Barockspringbrunnen der Stadt Olomouc auf Medaillen	
Materials Milan Jančo Nález mince nabatejských panovníkov z Brandýsa nad Labem	135
Die Fundmünze des Königs Aretas IV. von Nabatea aus Brandýs nad Labem (Bez. Praha)	
Václav Pinta Ke Castelinově tabulce chronologie pražských grošů Jana Lucemburského .	138
Zu der Castelin-Tabelle der Prager Groschen von Johann von Luxemburg	
František Lepelt Korunovační čtvrttolarová klipa Fridricha Falckého.	140
Eine Vierteltaler-Krönungsklippe von Friedrich von der Pfalz	
Josef Kounovský Prototyp Řádu republiky z roku 1951 .	142
Der Prototyp des Ordens der Republik aus dem Jahr 1951	
Nové medaile	144
Nové peníze	146
Osobní zprávy	150
Literatura	153
Informace	157
Kronika	157

Na 1. a 4. straně obálky medaile pátera **J. L. Majkova / O. Dušek, 2003** / ražená, stříbro, 28,5 mm / skleněná etue, 105 mm / *foto* S. Issa / text na s. 144

NUMISMATICKÉ LISTY ROČNÍK LVIII – 2003 – Číslo 5

Vydává: © Národní muzeum, Václavské náměstí 68, 115 79 Praha 1

Redaktorka: Jarmila Hásková
Redakční tajemník: Jiří Horáček
Redakční rada: Vlastislav Housa,
Josef Hrdý, František Kavka,
Jaromír Lukas, Věra Němečková,
Josef Paukert, Zdeněk Petráň,
Jiří Sejbál, Jiří Sláma, Eduard Šimek,
Jiří Šimůnek, Michal Vitánovský

Jazyková redakce: Juliana Boublíková
Grafická úprava: Otakar Dušek

Redakce: Národní muzeum, 115 79 Praha 1,
Václavské náměstí 68, telefon 224 497 292

Tisk: Arpa, Dvůr Králové nad Labem

Vychází šestkrát ročně

Přímý prodej zajišťuje stánek v hlavní budově Národního muzea, Václavské náměstí 68, 115 79 Praha 1

Předplatné v České republice vyřizuje firma Myris Trade s. r. o., P. O. Box: 2, V Štíhlách 1311, 142 00 Praha 4, tel.: 234 035 200, fax: 234 035 207, 244 470 778, e-mail: myris@myris.cz

Zahraniční předplatné vč. Slovenska je vyřizováno výhradně firmou Myris Trade s. r. o., tel.: ++420 234 035 200, ++420 234 035 201, fax: ++420 234 035 207, ++420 244 470 778, e-mail: myris@myris.cz

Ceny předplatného na výše uvedené adrese

Pro členy České numismatické společnosti zasílá Česká numismatická společnost, 101 00 Praha 10 – Vršovice, Arménská 1369, telefon 271 730 775

Redakční uzávěrky

1. února, 30. března, 1. června, 31. července, 1. září, 30. listopadu

Toto číslo vyšlo v prosinci 2003

ISSN 0029-6074, MK ČR E 568